

"În Maieru, am trăit cele mai frumoase și mai fericite zile ale vieții mele"-

Livu Rebreanu

SCUIBUL VISURILOR

Director fondator: SEVER URSA

PUBLICAȚIE EDITATĂ DE CONSILIUL LOCAL MAIERU

ANUL XXIII Nr. 2 (133) *** APRILIE 2019 *** 8 PAGINI

Istorie

Anul 1918. Memoria documentelor.

(continuare din CV 132, p. 2)

[1923, octombrie 27, Bistrița.

Scrisoarea prin care Solomon Haliță trimite documentele pe care le-a conceput în calitate de emisar al guvernului României în exil la Iași, pentru a lua contact cu fruntașii mișcării naționale românești din Transilvania.

Iubite Kirîțescu,

Am luat drumul către Dorna Bucovinei prin Târgu-Frumos - Strunga. Deja la Târgu-Frumos se întuneca-se de-a binele. Ninsorea care începu-se încă din Iași, se întetă mereu și sufla un crivăț cumplit. Pe la ora 7 la o cotitură a drumului în pantă, în apropiere de satul Mirosălvești, primul automobil în care era Dr. Bordea s-a răsturnat în șanț. Dr. Bordea a fost prins sub mașină. Cu multă greutate l-am putut scoate. Avea leziuni la față și se plângea de mari dureri interne și la coaste, sângera pe gură și pe nas. Această nenorocită întâmplare ne-a silit să ne abatem către Pașcani, singura localitate mai apropiată unde puteam spera ajutor medical. Târziu noaptea am ajuns la Pașcani. Spre norocul nostru am găsit acolo pe Dr. Mârzescu (fratele ministrului) care a dat bolnavului toată îngrijirea, asigurându-mă că nu-i nimic grav, și că în trei-patru zile Dr. Bordea mă va putea însoți mai departe.

La 5 noiembrie am plecat către Dorna. Se pusese iarnă și ninsorea nu contenea. Munții spre Ardeal i-am trecut cu mare greutate. Din cauza zăpezii înaintam încet și am fost silit a urca mașinile cu boii, la pantele mari de la vârful muntelui. N-aveam însă timp de pierdut și cu orice jertfe și riscuri, trebuia să merg înainte, ca să pot ajunge cât mai degrabă la Dej, unde știam că locuiește d-l. Dr. Teodor Mihali, președintele Comitetului Național. La 7 noiembrie seara am ajuns la Dej, luând cu mine, din Bistrița pe Gavrilă Tripon și Victor Onișor, membrii în Comitetul Național. Pe Mihali l-am găsit acasă. Imediat am trimis o mașină după Al. Vaida, la Olpret. Cu aceștia și cu avocatul Micșă, președintele Consiliului național local, am ținut prima consfătuire, în urma căreia am expediat pe I. Boieru la Iași, cu primul raport (Nr. III). Menționez că drumurile nu erau deloc sigure. Jandarmii unguri erau încă la posturile lor. Se formau garde naționale ungurești și românești din soldații ce se înapoiau de pe fronturi. Cele românești, unde puteau, dezarmau pe jandarmi. Dese conflicte între garde. Numeroși agenți trimiși din Pesta, cutreierau orașele și satele pentru propagandă în favoarea republicii ungurești.

În consfătuirea ce am avut la Dej, m-am convins că între membrii Comitetului ce se aflau aici și la Cluj, unde am plecat peste 3 zile (după ce văzusem și pe episcopul Gherlei) nu era stabilit nimic definitiv. O completă dezorientare. Toți vedeau că trebuie să se ia o hotărâre cât mai în grabă, dar care ?

De la Arad, unde erau alți membri ai Comitetului Național, aveam vești că ar fi de părere să se proclame autonomia Ardealului.

Suma de 200.000 lei și automobilele le-am pus la dispoziția lui Mihali și Vaida, contra adeverință, acest lucru rămâne, bineînțeles sub toată discreția. Ți-l comunic ție, pentru știința ta personală.

Față de aceste stări de lucruri am trimis un curier la Arad cu scrisoarea Nr. IV și cu instrucțiuni verbale, în sensul de-a determina pe cei de la Arad, Sibiu și Blaj ca să se lucreze de acord cu cei din nordul Ardealului; să se fixeze ziua de 1 decembrie pentru Adunarea Națională,

hotărând ca loc al Adunării, istorica Alba-Iulia. Stăruiam ca să nu se facă acte pripite, până nu vom avea siguranța și garanția, că vom fi la adăpost de orice agresiune, sub protecția armatei pe care o cerusem (Nr. III) și pe care o așteptam.

Nu-ți mai istorisesc despre alte demersuri pe care le-am luat la Cluj și în alte centre, deși fiecare își are importanța lui. Mă grăbesc să nu te pun prea mult în întârziere. Din actele ce-ți trimit îți vei putea face o idee generală.

La Alba-Iulia, în preziua Adunării Naționale și până târziu noaptea, am căutat să conving pe membrii Comitetului Național ca se renunțe de a face să se aclame o proclamație, cu tot felul de angajamente față de minorități, demonstrându-le că nu e logic, ca o provincie, ca parte din viitorul întreg să ia angajamente pentru întreg; că nu e nici politic, deoarece nu se poate prevedea, dacă acele angajamente vor conveni viitoare politici a statului întregit; să renunțe la autonomia provizorie.

Ceream să se proclame pur și simplu Unirea cu România așa cum făcuseră basarabienii și bucovinenii. Parte din membrii Comitetului s-au lăsat convinși. N-am reușit însă a înfrânge intransigența lui Goldiș care redactase proiectul de proclamație, sprijinit mai ales de Vaida. Maniu, ca totdeauna, nehotărât, nu voia să ia o atitudine precisă, mai ales că avea și interesul de-a nu-și înstrăina simpatiiile, în vederea alegerii sale ca președinte al Consiliului Dirigent, căci în culise era hotărâtă decapitarea lui Mihali (s. ed.).

Despre decursul Adunării, îți trimit, în traducere, aprecierile unei gazete ungurești, „Aradi Közlöny”, (Nr. IX).

La 6 decembrie găsim-mă la Cluj, primind raportul (Nr. IX) și văzând ticăloșiile pe care le făceau ungurii, am redactat un raport, cerând președintelui Consiliului Național din Cluj, Emil Hațegan să-l admită ca din partea sa, către comandantul armatei de ocupație din Bistrița (Nr. XII).

Îți mai trimit câteva foi volante, din acele ce să distribuiau cu zecile de mii prin toate orașele și satele, și în traducere un prețios document (Nr. XVIII) din 1711, scos la iveală astăzi din arhivele orașului Târgu-Mureș de actualul primar Dandea. Poate și acesta îți va servi la ceva.

Pentru orice lămuriri îți stau la dispoziție.

Cu prietenesți salutări.

S[olomon] Haliță

A.N.B-N, *Colecția Haliță Solomon*, d. 88, ff. 2-5; 8-16.

3.

1918, noiembrie 1/14. Scrisoarea trimisă de Ion I. C. Brătianu liderilor Partidului Național Român din Transilvania, prin intermediul misiunii condusă de Solomon Haliță, în care expune necesitatea unirii cu România.

Joi 1/14 noiembrie 1918.

Cea mai sfântă aspirațiune a neamului se îndeplinește.

Peste suferințele trecătoare, generațiile vor râvni la zilele pe care le trăim.

Fără mirare am văzut, că despărțiți în cele mai grele împrejurări ne-am regăsit cu aceiași simțire și cu același gând.

Grabnic acuma este stăpânirea încercărilor vrăjmașe

- continuare în pagina 2 -

Adrian Onofreiu

In memoriam

Inginerul Emil Moșil a trecut la cele veșnice

Ing. Emanoil Moșil <http://www.rasnetul.ro>

Vă mărturisesc că atunci când am primit telefon de la Dorina că Emil a murit nu mi-a venit a crede. Nu trecuseră decât cinci luni de când ne-am întâlnit la înmormântarea regretatului profesor Ciociu Traian de la Sângeorz-Băi și am depănat, cu nostalgie, amintiri din liceu, unde am învățat amândoi.

Cred că mulți din foștii săi colegi de liceu îmi vor da dreptate

dacă voi folosi atribute la superlativ referitoare la Antonuț, cum îi ziceam noi. Așadar, el a fost:

- cel mai deștept, înzestrat cu o inteligență nativă, având în sânge gena Moșililor, aidoma academicienilor Constantin și Grigore Moșil, cu rădăcini în satul său natal, Șanț;

- cel mai admirat și, probabil, cel mai invidiat;

- cel mai generos (cei care am stat la internat cu el în dormitor știm acest lucru);

Pe scurt, a fost cel mai bun dintre noi. Când noi citeam Jules Verne sau Dumas, el citea Shakespeare, Ibsen sau Camus. Era bun la toate materiile. Nimeni nu se îndoaia că va intra la orice facultate va dori. În final, a optat pentru Facultatea de Construcții Civile și Industriale din Cluj, pe care a absolvit-o, firește, ca șef de promoție. Deși a avut ocazia să rămână asistent universitar, a renunțat și, împreună cu devotata sa soție, Dorina, profesoară de biologie, s-au întors la Bistrița să fie mai aproape de părinți.

Puțină lume știe că el a proiectat: Sala Polivalentă, Metropolis-ul, Casa Tineretului (Apollo), toate din Bistrița, foarte multe săli de sport din județ și din țară, sedii de primării, biserica din Feldru și alte edificii.

Pentru Maieru, satul drag sufletului său, a proiectat două localități noi de școală, sala de sport, sediul Primăriei actuale și biserica greco-catolică, acolo, unde a păstorit socrul său, părintele Augustin Partene. Pentru Anieș a proiectat Școala Gimnazială „Justin Ilieșiu” și Căminul Cultural „Emil Boșca-Mălin”.

Biserica din Feldru

proiect Emil Moșil

Dragă Antonuț, fie-ți luminoasă amintirea, iar Bunul Dumnezeu să-ți păstreze netulburată Pacea veșnică!

Icu Crăciun

Istorie

- urmare din pagina 1 -

Anul 1918. Memoria documentelor

ale unguirilor, ale anarhiei, ale demagogiei, prin organizație, prin propagandă, prin forță.

Pentru organizare și propagandă temeiul este firește:

Unirea desăvârșită a tuturor sufletelor și a tuturor ținuturilor, toți în jurul Regelui, care ține drapelul, simbol al acestei uniri.

Libertate și dreptate pentru toți de orice neam și orice religie.

Dezvoltare larg democratică: reforme electorale și agrare, condițiuni de viață pentru muncitorime, care să le asigure legitimele lor revendicări și parte de folosință la rodul muncii lor.

Azi se grăbește trimiterea forțelor armate precum ați cerut.

Reamintim președintelui Domniei-Voastre întâlnirea noastră de la Sinaia după ce fusese primit de Regele Carol, vă zic tuturor cu dragoste frățască: credința noastră ne-a mântuit. Să pășim înainte cu neclintită încredere în menirea neamului și nețărmit devotament în serviciul lui.

ss. Ion I. C. Brătianu.

A.N.B-N., *Colecția Haliță Solomon*, d. 88, f. 17.

4.

1918, noiembrie 8/21. Raportul trimis de Solomon Haliță primului ministru Constantin Coandă, prin curierul Ioan Boeriu, după consfătuirea de la Dej cu Teodor Mihali și Alexandru Vaida-Voevod, prin care îi solicită îndeplinirea unor măsuri în vederea îndeplinirii unirii.

Domnule Prim ministru !

În interesul dezvoltării normale a acțiunii îndreptate pentru eliberarea românilor din Ungaria și Transilvania stăruim să se realizeze cu cea mai mare grabă momentanele măsuri, pe care Vă rugăm a le aduce la cunoștință Domnilor Miniștri ai puterilor aliate, ca cu un ceas mai devreme să ne dea ajutorul solicitat:

1. Trupele Înțelegerii să ocupe fără amânare linia strategică dintre hotarul etnic maghiar și român.

Linia stabilită prin armistițiul încheiat între contele Károlyi și comandantul suprem al trupelor franceze din orient constituie pentru noi o mare nenorocire, deoarece potrivit acestei linii urmează să fie evacuat de trupele maghiare numai teritoriul de la răsărit și miazăzi de la un punct, care ar pleca de la izvoarele Someșului Mare, munții Rodnei prin Bistrița, Mureș-Oșorhei, valea Mureșului și până la vărsarea acestui râu în Tisa. Ar urma în consecință, ca teritoriul la miazănoapte și apus de această linie să fie lăsat la discreția resturilor de trupe maghiare evacuate, cât și a numeroșilor jandarmi, care vor fi concentrați în aceste regiuni locuite în mase compacte de români și mai la nord-vest și de ceho-slovaci.

În contrazicere cu principiile cuprinse în armistițiul guvernul maghiar a ordonat mobilizarea contingentelor 1896-1900. Scopul este evident: organizarea unei armate în contra noastră și a slovacilor.

Pe când soldații noștri sunt dezarmați la reîntoarcerea de pe câmpurile de luptă, regimentul 82 săcuiesc a fost concediat cu arme și muniții și pus în coastele românilor.

Jandarmii și gardiștii maghiari au o purtare provocatoare, insultarea românilor și atrocitățile se țin lanț. Sute de victime din ai noștri au căzut până acuma jertfă. Crima cea mai recentă, comisă de ei la Josikafalva, lângă Huedin com[itatul] Clujului, pe moșia baronului Urmánczy, nu are pereche ca cruzime și sălbăticie în analele atât de bogate în crime ale jandarmilor unguri. O bandă de jandarmi a arestat fără nici un motiv 91 de români, bărbați, femei și copii, pe care după ce i-au legat cot la cot, i-au împușcat fără a-i fi ascultat și pe urmă au aruncat cadavrele încă calde pe un rug aprins, unde cărnurile carbonizate mai fumegau încă după 5 zile, când o comisiune a venit să constate faptul.

Jandarmii comit zilnic executări volnice în toate comitatele în contra țărănilor noștri pacinici. Conducătorii românilor sunt amenințați de unguri, că înainte de intrarea armatei române, nu vor scăpa de o noapte de Sfântul Bartolomeu.

2. Intrarea de urgență a trupelor române, ca parte integrantă a armatelor Înțelegerii e dorită de toată suflarea românească. Pentru a face posibilă înțelegerea între trupele franco-engleze și populația autohtonă, români și izolații maghiari, e dorit ca pe lângă aceste trupe să se atașeze ofițeri români, care cunosc limbile apusene, iar trupelor române de ocupație să li se atașeze ofițeri francezi și

englezi, ca să avem martori pe aliați, care la conferința de pace să poată mărturisi că românii au fost și sunt un element de ordine, pe când ungurii presărați printre noi au fost și sunt provocatorii la dezordine și persecutorii românilor.

3. Autoritățile ungurești au început a expedia toate valorile, între care și fondurile orfanilor români, administrate de sedriile orfanale comitatense, precum și arhivele cadastrale și ale direcțiilor financiare, deci o ocupație care mai urgentă se impune spre a putea salva ce mai rămâne de salvat.

4. Cu administrația coruptă ungurească nu se poate concepe o viață normală de stat. Astăzi ungurii își dau silința și fac toate eforturile, ca prin republica lor, proclamată urbi et orbi - să câștige simpatiile Franței și Americii. De fapt însă ei nu urmăresc decât reîntronizarea atotputerniciei oligarhiei ungurești.

Soldații reîntronși de pe fronturi, până în cele mai ascunse sate, nu vor să știe de altceva, decât de o țară românească și de o administrație românească.

Episcopii sunt toți solidari cu Consiliul Național Român Central.

Ministrul pentru naționalități Dr. Oscar Jászi a recunoscut națiunii române dreptul de a dispune în privința

administrării teritoriilor locuite de români prin organizațiile lor naționale recente. De ce Înțelegerea s-ar opune, ca și noi să ne guvernăm prin noi înșine până la clarificarea definitivă a situației și de ce nu ni se garantează posibilitatea, ca să putem lua hotărârile, pe care le credem absolut necesare pentru asigurarea existenței noastre ca națiune și care clocotesc în sufletele tuturor Românilor??

Căci este știut, că în tot decursul războiului mondial atât feciorii noștri pe fronturi, cât și cei rămași la vatră, n-au servit - în marginile posibilului - alte interese, decât interesele care puteau contribui la victoria definitivă a Înțelegerii.

Dreptul de a dispune de soarta noastră nu-l putem exercita în mijlocul baionetelor jandarmilor unguri. Acest drept garantat prin punctele președintelui Wilson pentru toate națiunile, pentru noi este iluzoriu, deoarece trenurile stau la porunca dușmanilor noștri de moarte și nu ne putem întruni în conferință. Cerem deci ca generoasele națiuni: francezii, englezii, americanii și italienii prin ocuparea teritoriului românesc din Ungaria și Transilvania să ne asigure libertatea de înțunire și să ne pună la adăpost de teroarea și brutalizarea baionetei ungurești.

Puterile Înțelegerii nu vor jertfi - o sperăm și suntem neclintiti în această credință - pe aliații firești, pe amicii sinceri și devotați, de dragul intrigilor perfide, pe care contele Károlyi le pune la cale cu ajutorul social-democraților și francmasonilor unguri, care deghizați în europeni și sub masca umanitarismului liberal-democratic, nu urmăresc decât salvarea fortărețelor oligarhiei șoviniste maghiare. Archiducele Iosif, spre a-și salva latifundiile astăzi nu se mai numește de Habsburg, ci Alcsuthi și în alianță cu socialiștii ajunși miniștri și cu francmasonii popi romano-catolici, cunoscutul șovinist Hock, sunt farsorii democrației ultra republicane, organizate pentru salvarea hegemoniei ungurești.

Pentru a induce în eroare pe conducătorii trupelor Înțelegerii așteptate la Budapesta și pentru a prezenta starea de lucruri din Ungaria sub aspectul cel mai auriu, se fac cele mai mari pregătiri; chiar presa ungurească nu ascunde acest lucru și avem și informații precise de la persoane bine informate. În toate țările neutre s-au trimis agenți cu mari sume de bani, cu menirea să pregătească opinia publică cumpărând presa străină pentru scopurile ascunse urmărite de oligarhia ungurească.

5. Armatele de ocupație să nu întârzie din cauza

insuficienței pregătirilor de subzistență. Pentru 2-3 săptămâni de la început se vor găsi aici provizii, care pe urmă ni se vor restitui pentru asigurarea hranei populației. Întârzierea intrării armatelor de ocupație ne-ar mai expune și la pericolul contagiumii bolșevismului adus și propagat de prizonierii întorși din Rusia.

6. Ministerul de război din Viena are instalație de telefonie Marconi. Acest ministeriu a fost împărțit între diferitele naționalități din fosta monarchie austro-ungară. Se poate deci face corespondență directă cu Consiliul Național Român militar din Viena.

7. Ceho-slovacii au numit ca agent diplomatic pe lângă guvernul republicii maghiare pe avocatul slovac din Budapesta, Dr. Emil Stodolla. Ar fi de dorit pentru interesele noastre, ca guvernul M[ajestății] Sale Regelui României să numească ca agent diplomatic al său la Budapesta pe avocatul român Dr. Ioan Erdélyi din Budapesta, care e membru în comitetul Partidului Național Român din Transilvania și Ungaria.

8. Puterile Înțelegerii să protesteze contra acreditării lui Rakowski, ca ministru a sovietului rusesc la Budapesta și să ceară imediată lui expulzare. Ministrul Jászi în discursul pe care l-a ținut la Arad a spus, că Rakowski e cel mai adânc cunoscător al chestiei române de dincoace și dincolo de munți; că el singur e cel mai chemat să demascheze și să combată oligarhia reacționară din România.

A.N.B-N., *Colecția Haliță Solomon*, d. 88, ff. 20-21.

5.

1919, ianuarie 26, Maieru
Nr. 15-1919

Sfatul Național Român din Maieru

Domnule Prefect!

Prin prezenta Vă raportăm că în comuna noastră în decursul campaniei armata austro-ungară a instalat în școala noastră gr. cat. spital pentru soldați în anul 1915 până la finea resbelului. În timpul acesta miliția ne-a ruinat - conform conspectului alăturat - edificiul școlar în așa măsură încât azi nu suntem în stare a începe prelegerile.

Notăm, că întreaga pagubă ce ni s-a cauzat prin miliția a fost prețuită și suscută de o comisiune militară, dar în urma revoluției interne izbucnită, soldații s-au dus și - posibil - activitatea numitei comisiuni s-a sistat.

Astăzi, când suntem liberi și când în școlile noastre putem preda neîmpiedicați tot materialul în limba română - când după o pauză în instrucție de aproape cinci ani, în care timp o generație întreagă - durere - rămâne analfabetă - din lipsă de mijloace - nici acum nu putem începe instrucția.

În comuna noastră la începutul lui noiembrie a. 1918, când a izbucnit revoluția, din suma incursă de la statul ungar după vitele recvirate din comuna noastră pentru armată a rămas la primăria comunală suma de 70 132 cor., 95 f.

Din această sumă s-a plătit garda națională până la 20 decembrie cu 36 662 cor[oane], 31 fil[eri], iar restul de 33470 cor[oane], 31 fil[eri], se află și azi în bani gata la mâna noastră.

Vă rugăm cu tot respectul să binevoiti a permite ca această sumă să o întrebuițăm pentru repararea edificiilor școlare și pentru cumpărarea reperitelor de lipsă la instruirea copiilor de școală în număr de 450 quotidieni și 180 repetitori.

Din ședința Sfatului Național ținută în 24 ianuarie st. n. 1919.

Maieru, la 26 ianuarie 1919.

Iulian Ciorba,

Demetriu Boșca, președinte secretar.

A.N.B-N., fond *Oficiul parohial greco-catolic Maieru*, d. 31/1867-1948, f. 89.

6.

1938, iunie 25, Timișoara.

Memoriul colonelului Nicolae Anton referitor la activitatea din anul 1918, în calitate de comandant al Gărzilor Naționale din județul Bistrița-Năsăud.

Memoriu

relativ la activitatea subsemnatului și a Gărzii
- continuare în pagina 3-

Adrian Onofreiu

Istorie

- urmare din pagina 2 -

Anul 1918. Memoria documentelor

Naționale Române din județul Bistrița-Năsăud în anul 1918.

Subsemnatul sosit de pe câmpul de luptă în ziua de 3 noiembrie 1918 în județul meu natal, am aflat în Bistrița pe *intellectual [i]* lucrând la organizarea Gardei Naționale și la Sfatul Național Român, reamintindu-mi în special de activitatea d-lor Dr. Victor Moldovan, Dr. Triff, Dr. Rebreanu, Lt. Bălan, Lt. Oancea, Lt. Mănăstirean, care au muncit la Gardă, precum și alți ofițeri și reangajați al căror nume îmi scapă.

Luând comanda am revizuit repartitia personalului, am luat contact cu Sfatul Național Român din Bistrița cerând o propagandă mai serioasă în județ unde învenina străinii sufletele curate a bravilor grăniceri.

La începutul lunii noiembrie, într-o zi de joi, zi de târg la Năsăud, am ținut personal o mare adunare populară îndemnând lumea la ordine și relevam vitejia părinților și strămoșilor grăniceri pentru cauza națională, i-am îndemnat a se înscrie la Garda națională Română, împărțind Proclamația, care a fost între timp afișată pe întreg teritoriului județului.

1. Proclamația tipărită pe hârtie trei culori:

Frați români !

Din partea Senatului Român din Ardeal este încredințat cu formarea Gărzii Naționale Române din Comitat, compatriotul nostru căpitanul Nicolae Anton.

Cu mare bucurie am întărit această dispoziție din care cauză vă rugăm a da numitului căpitan tot ajutorul ca să ne putem organiza pentru a susține și apăra drepturile.

Senatul Național Român Din Bistrița.

Soldați ! Frați Români

În timpurile acestea hotărâtoare de pe frontul italian am grăbit la vatra strămoșească ca să dau fraților români mână de ajutor. Înainte cu sute de ani au fost conducători în graniță strămoși de ai mei, în anul 1848 avangarda Regimentului român al doilea de graniță condusă de locotenentul Teodor Anton, tatăl meu, acum cu mândrie mă pun în fruntea voastră, unde sunt destinat de Senatul Român și cu drag voi organiza puterea menită să apere legea și limba strămoșească în comitatul meu Bistrița-Năsăud!

La Bistrița, în fosta cazarmă a honvezilor, sub frumosul nostru steag, se formează Garda Națională Română din acest județ. Cei mai buni, fala satului să vină să se înscrie în Garda Națională!

Din fiecare sat să se prezinte 8-10 foști soldați la numita cazarmă și deoarece deocamdată nu dispunem de veșminte, veniți îmbrăcați bine. De hrană ne-am îngrijit, precum și de plată, 10 coroane pe zi.

„Într-un ceas bun și cu Dumnezeu înainte.

Căpitanul Anton”.

2. Organizarea Gărzii Naționale a mers încet încrucit acei pe care contam, în majoritate foști soldați înclinau spre repaus și o parte din ei spre mișcări bolșevice; că aceste mișcări nu au luat proporții mai mari este mulțumită măsurilor luate din timp de gărzile naționale române. Așa înainte de organizarea acestei gărzi, o mișcare bolșevică la Năsăud a fost înăbușită înainte de formarea Gărzii Naționale din Bistrița de un pluton sosit în grabă din Dej sub comanda energicului locotenent Popovici.

3. Văzând necesitatea unei propagande în comunele de pe Valea Bărgăului am plecat cu domnul avocat Login gășind numai în două comune gardă națională română bine organizată.

4. La jumătatea lunii noiembrie comandantul jandarmeriei ungare, alarmat de știrile exagerate lansate intenționat de mine: „Că românii de pe Valea Bărgăului vor ataca Bistrița”, acest comandant ne-a predat efectele și magaziiile jandarmeriei, părăsind grabnic orașul Bistrița.

5. Cum în județ erau mișcări bolșevice, dar mai mult locale, m-am deplasat totdeauna la fața locului pentru a preîntâmpina sau a le înăbuși, astfel am fost cu domnul avocat Tripon la Șieut, unde am adunat pe cei răzvrățiți și am liniștit populația împărțind alimente aflate la contele Lazar, care nu voia a da nimic din hambarele arhipline.

6. Mișcări cu caracter bolșevic nu erau numai în județ, ci către finele lunii noiembrie au început aceste mișcări să ia un caracter amenințător, chiar români din mahalaua Hrube a orașului Bistrița, care au venit spre centrul orașului trăgând focuri de armă cu deviza: „Jos cu domni”. Subsemnatul din informațiile culese din timp, luasem deja măsuri pentru o patrulare mai intensivă prin oraș, așa că acești derbedei revoluționari întâmpinând în centrul orașului patrula condusă de locotenentul Bălan, au atacat pe acesta și în lupta care s-a desfășurat – cu care ocazie locotenentul Bălan a dovedit un adevărat eroism – mișcarea

a fost înăbușită și revoluționarii împrăștiați, lăsând un mort și un rănit la fața locului.

7. Am luat măsuri ca în ziua de 23 noiembrie frunțașii comunelor să se prezinte la adunarea națională din Bistrița, cu care ocazie s-a hotărât a se lua parte la adunarea de la Alba-Iulia, alegându-se delegați ai județului între care am fost și subsemnatul și doi oameni din gardă. Am plecat cu aceștia în ziua de 29 noiembrie cu trenul în care se găsea și domnul general locotenent Leonte și delegații de la Iași pentru Alba-Iulia. Acest tren, în gara Teiuș, a fost atacat cu focuri de garda națională ungurească, când a fost rănit mortal și un om din gardă care avea drapelul în mână și care a fost apoi înmormântat la Alba-Iulia.

8. La Alba-Iulia am luat parte la adunarea care a avut loc la 1 decembrie și am fost tot timpul printre poporul adunat pe câmpul de lângă cetate, când în sala festivă s-a redactat proclamația către popor.

În seara aceleași zile am aflat că sunt ales membru în Marele Sfat Național, așa că, a doua zi, am luat parte la acel sfat ținut la Prefectura județului Alba Iulia.

9. Împlinindu-mi misiunea la Alba-Iulia, am plecat în seara zilei de 2 decembrie spre Bistrița și îmi amintesc că în acel tren se afla și domnul avocat Amos Frâncu, care mi-a cerut concursul pentru a elibera delegatul Basarabiei, domnul Buzdugan, care se găsea arestat de unguri în gara Războieni, așa că mulțumită numai acestei intervenții, delegatul a fost eliberat.

10. În continuarea drumului spre Bistrița, ajuns în gara Beclean, șeful acelei stații fiind informat că armata română s-ar afla în Bistrița, a oprit trenul și a dat lumea jos pe motiv că mașina ar fi defectată, îndrumând apoi trenul înapoi spre Dej. Cu această ocazie a trebuit ca eu personal să intervin, prezent fiind și d-l. dr. Tripon, amenințând cu revolverul și împușcarea pe loc, dacă trenul nu va continua drumul spre Bistrița, ceea ce a avut un efect.

11. Acțiunea șefului de gară din Beclean pare a fi fost bazată pe informații precise despre apropierea armatei române, dovadă că abia am sosit la Bistrița și a doua zi, la 4 decembrie, am asistat în fruntea Gărzii Naționale Române, prezent fiind Sfatul Național și mult popor, la primirea armatei. Știu că a venit un batalion din Regimentul 15 Infanterie Piatra Neamț, comandat de maiorul Coroamă. Armata a fost primită cu foarte mare însuflețire, au vorbit cu această ocazie d-l. Tripon, primarul orașului, protoiereul Pletosu și d-l. av. Amos Frâncu, care a venit de la Cluj pentru această primire.

Am condus în persoană acest batalion în oraș și la cazarma unde era Garda Națională Română, am dat informații comandantului de batalion asupra situației generale din județ și pentru a pune stăpânire pe armele și magaziiile ungurești și săsești.

Am predat depozitele adunate de mine și am lucrat până la 15 decembrie împreună cu domnul maior Coroamă, comandantul de batalion, când am fost rugat de a conduce un filo-român, dr. Kiss, la adunarea sașilor din Mediaș, unde urma a se hotărâ asupra aderării lor la Statul Român. Plecând la 18 decembrie, știu că în gara Feldioara-Războieni am fost insultat și atacat de secuii îndârjiți când au văzut pe chipul meu tricolorul român, fiind singur cu d-l. Kiss, numai mulțumită unui tren care se afla gata de plecare am scăpat cu viață și am sosit la 22 decembrie la Sibiu prezentându-mă la Consiliul Dirigent, unde am fost delegat în lipsa ofițerilor superiori a conduce Garda Națională a județului Someș la Dej, unde am și activat până la formarea jandarmeriei.

25 iunie 1938.

Col[onel] Rez[ervă] Anton

Timișoara, Bulevardul Mihai Viteazul nr. 22

A.N.B-N., fond *Prefectura județului Năsăud - nr. bază*, d. 1.789/1940, ff. 232-234.

7.

„*Cronica parohiei Mureșenii-Bărgăului*”: autor, preotul Victor Lazăr.

Evenimente din războiul 1914-1918

[...] În toamna anului 1918- *fără să-și aducă cineva aminte de sfârșitul războiului, cu care eram obișnuiți de 4 ani* – trece cineva prin comună și spune *că-i revoluție*. Îndată încep a se reîntoarce câte unul din sat, spunând la fel, *că-i revoluție*. Tot mai mulți se reîntorc din război, până încep a curge 2 rânduri de soldați. Un rând pe o margine de drum, se reîntorceau rușii prizonieri spre Rusia, alt rând, pe cealaltă margine de drum, se reîntorceau ai noștri prizonieri, spre casă.

Aceasta a durat mai mult timp. Au urmat apoi *isprăvile din revoluție*. La soldații în grade și la ofițeri le tăiau stelele – gradele – și ruja de la chipiu – capelă; ce-i aplicați la certe – *bețivii revoluționari* – au început a devasta prin orașe și sate. Aici au intrat la jidani, le-au luat veșmintele de prin case și mai ales goleau prăvăliile. *De bucurie că s-a sfârșit războiul, nimeni n-a pus în seamă revoluția*. Aduceau vin în sat cu butoaiele, unii vindeau vin și la alții, *era băutura în sat și se bea fără cruțare*.

Și de bucurie și din beție, având toți arme, împușcau în toate părțile pe afară, că-ți era frică să umbli pe stradă, mai ales noaptea.

S-a format apoi Consiliul Dirigent, în frunte cu d-l Iuliu Maniu – fost deputat pe timpul ungarilor. S-au format „gărzi naționale” în fiecare oraș și sat, la care preotul – pe sate – era președinte. S-au strâns toate armele. În fiecare seară patrula de pază venea la președinte pentru a-i raporta evenimentele de peste zi. Aceasta pentru paza liniștii și ordinii. Numai cât, patrula de pază – fiecare la rândul ei – păzea numai butoaiele de vin, *așa că de câte ori veneau să raporteze, erau ruși de beți*.

S-a ivit apoi boala – gripa spaniolă – care, pe cum scriu gazetele, a făcut mai mari pagube în oameni decât războiul. Spre sfârșitul revoluției, care a durat ca 2 luni, am fost avizați din Tihuța că sosește prima ceată de frați români de peste Carpați.

În timpul anunțat, le-am făcut o primire în fața bisericii, cu frică însă în suflet și cu gândul la unguri, care dacă s-ar întoarce imediat, ne-ar executa. Din fericire am scăpat.

Între primii care au venit pe aici în Ardeal din Vechiul Regat au fost câțiva soldați – rău îmbrăcați, cu ață la pușcă, cu o opincă și un bocanc – în frunte cu Eugen Goga, fratele poetului Octavian Goga, un ofițer și Constantin Bucșan, avocat. I-am bine-ventat. A răspuns Eugen Goga, cu care ne-am îmbrățișat și sărutat de bucuria păcii și unirii pe care o presimțeam și doream. Soldații au fost găzduiți la săteni, iar unul fost în război i-a cinstit cu un butoi mare de vin, iar inteligența la preot.

Aici în comună era post de jandarmi unguri, care simțind revoluția, au luat-o care încotro; notarii încă au părăsit satul, fiind amenințați de către mulți, în urma tratării rele cu soțiile lor rămase acasă.

Într-o zi anunțată a fost mare adunare în Prundu-Bărgăului, pe locul dintre biserica ortodoxă și hotarul comunal – unde a fost multă lume adunată – din toate Bărgaiele, cântând cântece patriotice și naționale, ceea ce nu îndrăzneau nimeni până atunci. Nu peste mult, în 1 Decembrie 1918 s-au adunat din toate părțile la Alba-Iulia, la marea act: Unirea tuturor românilor.

După Unire așteptam tot mai mari îmbunătățiri, dar cum lumea trebuia adusă la ordine – *oamenii veniți din război erau aplecați spre bolșevism* – lucrurile nu mergeau așa cum ar fi trebuit. Alții explicau lucrul prin aceea că, așa-i după război, vre-o 10 ani până se pun lucrurile la cale.

A.N.B-N., fond *Oficiul parohial greco-catolic Mureșenii-Bărgăului*, reg. inv. nr.19, f. 22-28.

8.

1918, noiembrie 7 Bistrița

Jurământul Gardei Naționale Române din Bistrița și sfințirea steagului.

Jurământul Gardei Naționale Române din Bistrița

În ziua de 7 noiembrie la 7 ore s-au adunat toți membri Gardei Naționale Române din Bistrița în număr de vreo 400-500 în curtea Cazarmei honvezilor, azi în posesiunea Gardei române. În frunte cu comandantul lor, dr. G[eorge] Triff, ofițeri români, frunțași și mult popor, întonând imnul „Pe-al nostru steag”, într-o falnică ceată, în ordine pe chipie și în butonieră cu tricolorul român, au venit la biserica română. De aici s-a trimis o ceată a Gardei în frunte cu locotenentul dr. Emil Rebrean după falnicul steag tricolor al Gardei. În urale însuflețite și-a făcut steagul intrarea în sfânta biserică, înșesată de toți membri Gardei și numeroasă inteligență și popor. Dl. dr. G[avril] Tripon, președintele Senatului român, a salutat în cuvinte entuziaste steagul. S-a intonat de toată asistența „Împărate ceresc”, apoi d-nii protopopi D[ionisie] Vaida, I[oa]n Dologa și dl. I[oa]n Petringel au sfințit steagul cu mare solemnitate. Apoi dl. Tripon în cuvinte însuflețite a predat steagul Gardei naționale române. A vorbit avântat

- continuare în pagina 4-

Adrian Onofreiu

Anul 1918. Memoria documentelor

și cu elan dl. protopop (...) explicând tuturor celor de față însemnătatea și solemnitatea (...) și rostul Gardei naționale. A vorbit apoi cu vervă tineresc secretarului Consiliului național român, dr. Victor Moldovan.

Lacrimi erau în ochii tuturor, lacrimi de fericire și entuziasm, că în fine a sosit ceasul fericit al neamului nostru. Tot publicul de față în picioare a cântat Imnul național. În frunte cu steagul, într-o falnică falangă, ne-am transpus apoi la localul Gardei, unde sub destoinica conducere a comandantului ei, dr. George Triff, ajutat de ceta ofițerilor Gardei, s-a apucat de munca organizării.

„Glasul Vremei”, Bistrița, nr. 1, 7 noiembrie 1918, p. 3.

9.

<1918> <f. l.>.

Jurământul Gardei Naționale Române

Jurăm pe Atotputernicul și Atotștiutorul Dumnezeu și pe Sfânta Cruce că vom păzi disciplina și ordinea bună, că vom împlini fără șovăire toate poruncile Consiliului Național Român. Ne supunem numai poruncilor comandantilor și ofițerilor noștri români. Numai acestui consiliu îi recunoaștem dreptul de a da porunci în numele națiunii române. Poruncile Consiliului nostru național le vom împlini cu cea mai mare însuflețire, ziua și noaptea, pe orice vreme și între orice împrejurări, ca fii credincioși și cinstiți ai națiunii române.

Așa să ne ajute Dumnezeu! Amin!

A.N.B-N., fond *Oficiul parohial greco-catolic Ciceu Mihăiești*, d. 17/1912-1930; 1943, f. 6.

10.

PROCES-VERBAL

Al Marei Adunări Naționale a poporului român din Transilvania, Banat și Părțile Ungurene, ținută duminică, în 1 decembrie 1918 la Alba-Iulia, în sala Cercului Militar din Cetate.

Delegații convocați prin manifestul din 7/20 noiembrie 1918 al Marelui Sfat Național Român din Arad, după ce au luat parte la slujbele dumnezeiești împreunate cu chemarea Duhului Sfânt, în cele două biserici românești ale orașului, s-au întrunit în număr complet în sala destinată pentru decurgerea adunării.

La ora 10 și jumătate convocatorul Dr. Ștefan C. Pop, ca președinte al Marelui Sfat Național Român din Arad, ia cuvântul, dânsul rostește următorul discurs:

„Onorată Adunare Națională!

Marele Sfat Național, în ședința sa din 2/15 noiembrie a hotărât convocarea Marei Adunări Naționale Române din Ungaria și Transilvania. De loc mai potrivit am aflat Alba-Iulia, această Mecca a neamului românesc.

În anul 1918 s-a început războiul năprasnic și nu era minte omenească, care și-ar fi putut închipui mărirea ce avea să o ia acest război.

Noi am văzut românii noștri cum au plecat de la vatra lor părintească. Noi am văzut, că ni s-au dus tânărul și bătrânul și apoi, dacă a mai rămas cineva și a mai avut o pereche de boi, ori o pereche de cai, au fost luați să fie trimiși la hotarele Galiției, ori în Polonia Rusească să facă serviciul cu vitele sale, și cine n-a avut nici boi, nici cai, în sfârșit, și acela a trebuit să plece, să se ducă (voci: așa-i). Acasă au mai rămas mamele pline de jale și de lacrimi, și noi nu știm ce se întâmplă în jurul nostru, auzeam numai de la vecinii noștri despre Volhinia, Polonia și altele.

Soldații și oamenii noștri se întrebau:

„Ce-i domnilor? Drept e că România ține cu noi și că ni se vor împlini toate dorințele? Drept e ce ne spun ofițerii?”

S –a început războiul cu minciuni (așa-i), s-a continuat cu cele mai sfruntate minciuni și înșelăciuni (așa-i).

Când ziceam noi în Casa Țării și aici, acasă, când le-am strigat: „Stați, nu fiți atât de nemiloși, vedeți cum s-a răspuns: „Ce vă fălăți, că nu voi, ci armata maghiară a secerat gloriile cele mari!”

Cedăm, ziceau ei, că țărana voastră este de omenie și luptă cinstită, însă voi, popilor, voi, inteligență, voi învățătorilor, voi sunteți trădători, voi ați trimis în Țara Românească pe Lucaci și pe Goga, voi ați subminat temelia poporului. Cu toate că, numai atunci s-a început războiul, totuși, mai ales în părțile Banatului, au fost închiși, au fost târâți și internați sute și sute de intelectuali români (întreruperi în adunare; Trăiască Bănățenii și

Trăiască Internații).

Acesta, fraților, a fost numai începutul vremurilor, care au urmat. Când a venit cea mai frumoasă și cea mai fericită zi a mamei noastre România (furtuni de strigăte, Trăiască România, aplauze repetite, trăiască, prelung și repetit, să auzim), când unii înțelepți frați ai noștri n-au putut suferi durerile fraților din Transilvania, Ungaria și Banat (Trăiască) ei au trecut munți să ne salveze, să ne scape din robie (Trăiască). Cu acest termen se începe Golgota neamului românesc (așa). Să nu credeți însă fraților, că nu suntem conștii să dăm partea leului scumpei noastre României, pentru că jertfele, pe care le-a adus România, sunt atât de mari în proporții cu jertfele care le-am adus noi, încât cu pietate și cu smerenie trebuie să ne închinăm acelor factori, care au venit în ajutorul nostru.

Ce s-a întâmplat aici acasă, fraților, toți o știți voi, preoții, dascălii, care ați fost purtați printre sulii. Este Golgota neamului românesc, este Clujul blăstămat, unde mii și mii de suflete (o voce în adunare: cinci mii) au suferit suferințe de martiri. Dar nici voi, mărginenilor, cărora vi s-a răpit averea, n-ați fost mai prejos. Nu s-au mulțumit numai cu viața voastră. Cheltuielile cele mari ale unui război nebun, au voit să le acopere din avutul nostru.

Nici voi, mamelor și văduvelor, care șiroaie de lacrimi ați vărsat după fiii și bărbații voștri, n-ați fost cruțate. O știți un neam întreg.

Acum se întoarce roata așa, că noi am avut cea mai grea soartă. Voi sunteți liberatorii, mândria sufletului nostru, dar în urma unui blăstăm care te silește să-ți omori fratele, noi am avut trista și jalnică soartă de robi.

Care nu s-a ridicat cu arma în mână contra fraților noștri a fost strivit cu gloanțe de mitralieră și pușcă (întreruperi; și acum împușcă în noi). Nu cred că, în istoria popoarelor se mai găsește un caz asemenea.

Sărman neam românesc: la sud, cu frații tăi din Timoc, la răsărit, cu frații tăi din România, la nord-răsărit, cu frații tăi din Basarabia. Poate că istoria veacurilor viitoare o să ne descrie gemetele durerilor, ce azi nu încap în mintea omenească.

Acești frați au trebuit să stea față în față contra fraților, să se ucidă unul pe altul.

Cine pe fața pământului, ce sociolog, ce economist național, ce filozof, ce bărbat de stat, care om cu minte mai poate pretinde de la acest neam să mai sufere încă o dată repetarea acestor suferințe?

Fraților! Chiar frumoasa Românie, are a sărit într-ajutorul nostru prin forța cea mai barbară și mai neumană, a fost provizoriu învinsă. Chiar Mica Românie a trebuit să sufere de asemenea cu popoarele cele mari, să aducă jertfe poate înzecite decât acele puteri. Însă nici România, nici noi, n-avem să deplângem hotărârea ei de a fi intrat în război, căci hotărârea aceasta ne-a format titlul de drept la adunarea și hotărârea noastră de azi.

Momente senine apărură pentru neamul românesc atunci când se amestecară în război Statele Unite, Nord America (Trăiască Statele Unite, Trăiască Wilson) și când, marele Wilson, al doilea Mesia (aplauze furtunoase, aclamațiuni: Trăiască Wilson) face legi pentru popoarele lumii.

Din glasul lui am auzit prima dată o veste îmbucurătoare pentru noi. Cuvintele cele mai sublimă și mai înălțătoare, pe care le-a rostit acest bărbat sunt următoarele: „Voim libera dispunere a popoarelor asupra sorții lor, însă înainte de toate, voiesc ca această liberă dispunere să nu fie o frază, pentru că, cine o aplică ca fraza, asupra aceluia se vor sfârâma toate consecințele”.

Cuvinte de aur a spus Wilson: „Eu văd că rățacirea acestui război își găsește începutul în asuprirea popoarelor mici, neorganizate, care n-au fost în poziție niciodată să-și spună cuvântul, că, la care stat voiesc să aparțină, care n-au avut niciodată să-și spună cuvântul, că la care stat voiesc să aparțină, care n-au avut niciodată puterea liberă și independentă la întocmirea lor în state”. Vedeți, cui sunt adresate aceste cuvinte? Oare nu și poporul românesc?

Fraților? Nu mai suntem acel popor, care a stat aici în robie și a fost împeștriat artificial cu asupritori care ne-au luat fiecare comună din stăpânirea noastră. Nouă ne-a fost imposibil ca în Casa Țării să primim cel puțin un minimal de drepturi, căci, când am cutezat să cerem, ni s-a strigat: „ștreangul, vouă”!

Curioși erau frații noștri de azi și dușmanii de ieri!

De câte ori se raporta despre o învingere mare pentru centraliști, se aduna gloata din Budapesta și făureau la legi tot mai umilitoare contra românilor, și de câte ori le mergea

treaba rău, mai scriau și câte o carte la mitropoliții noștri (râsete).

Fraților! Bunul Dumnezeu, care toate le întocmește cu înțelepciunea Lui, a voit să se întoarcă roata.

Nici nu se putea altcum, într-o monarhie, unde 80% se rugau lui Dumnezeu: „Bate Doamne pe stăpânii noștri”. Nici nu se putea altcum, pentru că ar fi fost o imposibilitate, ar fi fost contrar cu civilizațiunea, contrar dezvoltării omenești, să învingă crima și mișelia, asupra virtuților.

Din vara anului acestuia răsuflăm mai liber. Prima suflare ne-au adus-o faptele minunate ale armatelor Antante. Glorioasa națiune franceză (aclamațiuni repetate) împreună cu nobila Anglie (aclamațiuni nesfârșite) cu sora dulce a noastră, cu Italia (trăiască, urale) și mai ales, întărite de puterile tinere ale Statelor Unite Americane (uragan de aplauze, trăiască) au adus steagul dreptății la învingere. Văzusem noi, care vedem mai bine (sic!) și auzisem noi, care avem auz mai bun, că se cutremură țările centraliștilor.

Din rezerva/din neliniștea vrășmașilor noștri înțelegeam, că se pregătesc vremuri epocale, vremuri mari. N-a trebuit mult, ca deodată, ca prin minune, să se surpe acest ticălos târg de minciuni; alianță a Puterilor Centrale (strigăte, jos cu ei). Acest putregai, întemeiat pe minciună, pe tiranie și pe cele mai josnice interese personale a trebuit să se prăbușească cu regii și împărații lor cu tot.

Fraților! Comitetul Partidului Național Român, la timpul potrivit, în parlament și-a spus cuvântul său (voci: Trăiască Vaida), prin rostul d-lui. Deputat Dr. Alexandru Vaida-Voievod, a adus la cunoștința lumii întregi și mai ales, la cea a vecinilor noștri, că noi, în dreptul firesc al popoarelor de a-și determina singur soarta, pentru totdeauna, ne desfacem de națiunea Ungurilor, (voci: așa-i, așa trebuie). Am declarat că nu mai cunoaștem parlamentul maghiar și guvernul maghiar în cauzele noastre, că voim, singuri, neinfluențați de nimeni, a putea să ne hotărâm și noi vom statori condițiunile și raporturile, cum să ne așezăm între statele libere, ca sta liber și coordonat. Acest început, d-lor. a fost în 18 octombrie st. nou. După aceasta evenimentele au urmat cu o iuteală zguduitoare. Tot ce doream și așteptam noi era: Doamne, Doamne, dă să vină un glas lămurit și pentru neamul nostru. Prea mult ne-am înșelat până acum. Nu credea, nu vedeam situația curată.

Atunci, fraților, este o dezvoltare logică a împrejurărilor. Noi, care am fost de lumea noastră în fruntea afacerilor naționale, am aflat momentul psihologic de sosit, pentru a anunța dușmanilor noștri de secole, cum că noi primim imperiul peste toate ținuturile locuite de românii din Transilvania, Ungaria și Banat (trăiască). Credem, că ce (sic!) am făcut, am făcut bine (voci: trăiască; nu se putea mai bine). Dușmanii noștri însă nu au voit să ne recunoască acest drept. Și când au văzut, că valachii aceștia oropșiți, că iobagii aceștia nu se însuflețesc pentru treburile lor, ne-au ridicat acuza că, înșelăm poporul (strigăte de protestare: nu-i adevărat, minciuni) că noi nu suntem dispuși să primim bunătățile cele mari, care ni le oferă ei (voci: nu le primim). Fraților! Între acestea, noi, neînfricoșați, cu fruntea ridicată, am mers cu un pas mai departe și am publicat manifestul Marelui Sfat Național Român (voci: Să trăiască).

Permiteți-mi, fraților, să citesc ceva din acest manifest, să vă citesc voința noastră: citește: „neamul românesc din Ungaria și Transilvania nu admite mistificare asupra condițiilor propuse. Protestează împotriva revendicărilor maghiarilor asupra teritoriului românesc, care, de la descălecarea împăratului Traian a fost muncit de brațele noastre și a fost scaldat cu sângele nostru, și, sub nici o condițiune, nu mai suferim o legătură de stat cu națiunea maghiară, ci, neamul nostru este hotărât a-și înființa statul său liber și în (voci, nedumeriri, „ce e asta?” citește...) sprijinul lumii civilizate, declară sărbătorește, că vom pieri mai bine cu toții, decât să stăm mai departe cu maghiarii.

Fraților, poate prea lung vă vorbesc, însă în convingerea mea cred, că am făcut bine, că v-am schițat aceasta.

Cu acestea, Comitetul Național și-a îndeplinit datoria față de națiunea sa (aplauze, să trăiască).

A spune mai mult, voi, reprezentanții poporului, sunteți chemați! (voci: Trăiască România Mare; voci

Cartea

Povestea unui om și a unei generații

Cartea colegului nostru de redacție la revista „Cuibul visurilor” din Maieru, filologul Mircea Prahase, scoasă la Editura „Născut liber” din Bistrița, în anul 2017, intitulată „Hai hui printre amintiri” este mai mult decât o carte de amintiri sau memorialistică, este o carte privind formarea prin educație potrivită și instruire adecvată a unui OM, a unui intelectual de aleasă ținută, așa cum a dat de-a lungul anilor ținutul Năsăudului. Ea este mai mult decât atât, poate fi considerată și cartea unei generații, hai să-i zicem, „generația pașoptistă a secolului XX”. Aceasta, sub un întreg argument: cititorul, eu sau alt membru al generației de mai sus, se regăsește în amintirile și faptele autorului de parcă ar fi ale amândurora; doi: ceea ce relatează autorul se poate extinde la un adevărat areal (ținutul Năsăudului) și la o categorie extinsă de oameni, o colectivitate, eu am denumit-o generație; trei: cel puțin pentru copilăria și adolescența autorului precum și ale potențialilor cititori de felul meu lucrurile, faptele și întâmplările se potrivesc mânășă. De altfel, nici autorul n-are pretenții că ceea ce a făcut (în copilărie) nu au mai făcut și alți copii de pe văile sau afluenții Someșului Mare. În concluzie și folosind o figură de stil, cartea lui Mircea Prahase este o oglindă cu două fețe: pe de o parte se introspectează pe el însuși (în carte veți găsi și autocaracterizări), iar pe cealaltă parte este prezentată generația din care face parte.

Din punctul de vedere relevant de noi este atât o carte educativă, cât și una documentară, fiindcă vremurile de după 1990 sunt prezentate destul de verosimil. Educativă sau pilduitoare pentru că este plină de învățăminte pentru generația copiilor noștri sau pentru cei care vor veni după noi. Asta în condițiile în care noi ne-am format sau deformat într-un regim totalitar care a durat mai mult de 40 de ani (iarși o generație!), iar ei au prins alte vremuri. Poate democratice, oricum mai bune decât ale noastre.

Copilăria, școala, activitatea profesională sunt prezentate prin ceea ce au ele semnificativ, demn de reținut sau esențial pentru alcătuirea Omului Mircea Prahase.

Născut și crescut cu dragoste părintească de o mamă dascăliță și un tată preot, părinții lui au transmis fiilor (Lucian și Mircea) mai departe dragostea de țară și de semenii lor, așa cum se degajă și din poezia „Confesiune” (în loc de prefață) a autorului cărții, din strofa următoare: *Să fii cu dragoste de ȚARĂ/ Și să scrutez în viitor/ Vor unii să ne scoat-afară/ Nu fi un Iudă vânzător!*

Autorul s-a născut în localitatea Enciu, unde și-a petrecut primii ani ai copilăriei dar și primii ani de școală.

Nu puteau să lipsească năzbâțiile copilăriei (pipi în călimara învățătorului, ascunsul unui bob de fasole în nas, care s-a încăpăținat să mai iasă din nare până la un gădilat și strănut expulsiv, furtul de liciuri (fructe) din grădinile vecinilor, de lângă casa parohială, deși în grădină erau fructele pe care le fura de la alții. O făcea din spirit de camaraderie cu prietenii de joc și joacă).

Pe lângă dragostea de carte sau lectură declanșată încă de la o vârstă fragedă (își aduce aminte de toate cărțile din copilărie), trebuie adăugată dragostea de animale. Fifi era o cățelușă cuminte cu care a întreținut o caldă prietenie mulți ani și la decesul căreia s-a produs o adevărată dramă în sufletul copilului Mircea. La acest câine, mai ales, plus al celor din vecini autorul cărții avea abilități deosebite putând distinge când Fifi lătra la vrabie, la porumbel, la cioară sau la țigani.

Mircea a avut încă de pe băncile școlii o pronunțată apetență lingvistică. Cărțile din acest domeniu, publicate în timp, vorbesc de la sine. A mers și mai departe afirmând: „În concepția mea, numai cine știe și folosește corect limba neamului său este un adevărat patriot”.

Prin această carte, dar și prin întreaga lui activitate, comentariile pe seama portului românesc, a jocurilor populare, a folclorului în general,

Mircea așază localitatea Zagra în eternitate, așa cum făcuse, cu ani în urmă, pe linie lingvistică, academicianul Nicolae Drăganu. Fără multă exagerare, Mircea este un continuator al său. Drept argument, autorul a contribuit la tipărirea celor aproape 20 de volume de „Studii și cercetări etnoculturale”, toate publicate în perioada directoratului său la Complexul Muzeal Bistrița-Năsăud.

Autorul nu se mulțumește să relateze poznele și potențele copilăriei (ceea ce au făcut, firește, mulți alții, înaintea lui), ci se ridică la un alt nivel intelectual, superior, ce-i conferă o calitate în plus, distincție față de alți autori de memorialistică. Apropo de delicatețe sufletească, Mircea i-a reperat pe informatorii și ciripitorii zăgreni care s-au străduit cât au putut să le facă rău lui și fratelui său și altor consăteni, însă nu le transcrie numele real și întreg, ci doar reproduș prin inițiale.

Din paginile cărții rezultă că este un pescar abil (destăinuie și câteva deprinderi de abilitate pescărească pentru cei pasionați de pescuit), un sportiv bun (eu îl știam din liceu handbalist bun, dar el prezintă în carte câteva competiții voleibalistice câștigătoare cu echipa pe care a încropit-o), un bucătar de apreciat (calitate pe care i-a constatat-o prietenul său, Adrian Mănarcă). Tot priceput este și în domeniul tehnic (aparate electrocasnice).

Peste eșecurile din viață, pentru că nu pot fi ocolite, nu trece cu dramatism și disperare, ci cu încredere, nădejde și voință, convins că va ieși izbânditor pe viitor. Totuși, melancolia, duioșia și un strop de umor îl însoțește pe cititor pe tot parcursul lecturii.

Sunt amintiți și redați (nominal în contrapuneră cu informatorii și ciripitorii la securitate) colegii lui de clasă, profesorii de liceu (mai apoi de facultate), în frunte cu directorul Grigore Găzduc.

Pe adversarii familiei sale, nenumiți, îi și portrețizează; (vezi *Săraca, ce minte puțină într-un corp mățăhălos!*).

Apropo de valoarea documentară a cărții, prin citirea ei se rememorează istoria trăită de noi toți în ultimii 20-30 de ani, din județul Bistrița-Năsăud.

Cartea „Hai hui printre amintiri” prezintă și câteva figuri de măiereni valoroși: prof. dr. Lazăr Ureche: *Student la istorie-geografie era un student eminent, avea un adevărat cult pentru documente, de aceea visul lui a fost să devină director la arhivele statului* (p.179-180), profesorul de limba și literatura română Sever Ursă; activitatea autorului s-a intersectat cu a profesorului de mai multe ori, de fiecare dată l-a caracterizat ca fiind un profesor eminent (pp. 241 și 248).

De-a lungul vieții profesionale a fost: profesor suplinitor (el susține că vocația lui a fost aceea de dascăl, luminator de minți ale copiilor), apoi cadru universitar, chiar dacă pentru scurt timp, director la Casa Corpului Didactic, director la Centrul Județean de Îndrumare a Creației Populare și a Mișcării Artistice de Masă, instructor la Centrul Județean de Cultură, Director la Biblioteca Județeană, director la Muzeul Județean (de unde s-a pensionat), senator, perioade ilustrate în cele 12 capitole ale acestei cărți. Ciudat este faptul că la un intelectual atât de meticulos, cu un ascuțit simț al observației, i-a scăpat transcrierea cuprinsului cărții, ce putea fi plasat la începutul sau sfârșitul ei, așa cum se obișnuiește.

Mircea Prahase vrea să spună (într-o dedicație) că volumul său are semnificația unui cântec de lebedă, cu ceea ce nu putem fi de acord, de aceea așteptăm prin scurgerea timpului apariția celei de-a doua părți a cărții sale, recenzate aici. Până atunci, poate fi deplin satisfăcut pentru compunerea unei cărți plăcute și reușite din mai multe puncte de vedere, unele reliefate de noi, carte a lui și a noastră, adică a primei generații de domni de la țară, după 1960.

Macavei Al. Macavei

Istorie

Anul 1918. Memoria documentelor

- urmare din pagina 4 -

puternice: fără condițiuni, strigăte: să auzim; larmă: fără condițiuni, să auzim).

După toate acestea, ținând cont de mandatul primit de la D-voastră, am venit înaintea D-voastră (sic!) și declarăm cu hotărâre sfântă, că poporul român este matur, își cunoaște chemarea sublimă în lumea civilizată (Trăiască, aplauze), vrem unirea tuturor românilor.

Propunerile le va face Comitetul Provizoriu. Cu sfială vă salut pe voi, reprezentanți ai poporului român. Salut cu dragoste pe reprezentanții români care nu vreau să le spun numele: pe reprezentanții Basarabiei, vice-președintele Sfatului Țării, Pantelimon Halipa și delegatul Cazacliu, pe reprezentantul Bucovinei, prof. Alecu Procopovici. Salut corpul voluntarilor din Transilvania și Ungaria, cu sediul în Iași, Dr. Victor Deleu, Vasile Osvadă, Toma Vasinca, Eugen Goga și Bihorean.

Eu mi-am împlinit misiunea. Dumnezeu să ne dea înțelepciunea, ca să aducem hotărâri bune.

Numesc de notar ad-hoc pe d-nii. Laurențiu Oanea și Dr. Sever Miclea, iar de raportor al Comisiunii de verificare, pe Dr. Ioan Suci. Dau cuvântul d-lui. raportor.

Dr. I. Suci: Domnilor delegați! Comitetul Național Central din Arad a decis în 15 I. tr. Convocarea adunării naționale de astăzi a poporului român din Transilvania, Ungaria și Banat, pentru ca să decidă asupra sortii sale.

Credenționale au intrat nu numai din cele 24 de comitate, ci au mai intrat dintr-unul, deci în total, 25 de județe. Au intrat credenționale din aproape toate cercurile electorale, adică din 130 circumscripții electorale, din care s-au prezentat peste 680 delegați. Afară de aceștia, multe cercuri au trimis și supleanții. S-au prezentat Prea Sfinților Lor, domnii episcopi (aclamațiuni, trăiască), au sosit exmișii consistoriilor și capitulelor. Apoi, delegații societăților culturale românești, ca Asociațiunea Transilvană pentru Cultura Poporului

Român, cea pentru Fondul de Teatru și peste 100 de alte asociațiuni.

S-au prezentat de la fiecare școală medie și de la institutele teologice și pedagogice delegați speciali. Au sosit delegații reuniunilor învățătoarești, ai reuniunilor de meseriași, delegațiile Partidului Social-Democrat Român, cei ai gărzilor naționale și au venit și aceea, care reprezintă viitorul națiunii noastre: tinerimea universitară română. Aici sunt credenționalele, aici e lista delegaților, dacă doriți să citim listele delegaților (întreruperi; nu-i de lipsă; le vedem, le vedem; să nu se citească).

Raportez numai scurt, că s-au prezentat delegați și din comitatele Treiscaune, Ciuc, și din Cenad, Bichiș, și chiar din Ugocea, la adunarea națională de astăzi, la încoronarea visului tuturor românilor. S-au prezentat învingând și trecând peste piedici mari și frații din Torontal.

Comisia verificatoare a aflat toate actele în ordine. Vă rog să luați la cunoștință.

Nu pot trece cu vederea, ca să nu amintesc că au sosit mii de adrese de aderență, cu sute de mii de semnături, și că toate acestea arătând, cum că fiecare știe, ce avem să decidem. Despre aceasta se va face dare de seamă publică, dar cred, că astăzi să nu le citim aici.

Sunt 1.228 de delegați (voci pe galerie: dar reuniunile femeilor?).

Dr. Suci: Cer scuze, dacă am întrelăsat să amintesc, că și reuniunile femeiești sunt reprezentate prin delegatele lor. Femeia română a fost doar totdeauna însuflețită pentru idealul național (trăiască femeile române!).

Aflu astfel că adunarea națională este capace a aduce hotărâri decisive, prin urmare, avem să trecem la constituire.

- va urma -

Adrian Onofreiu

Cartea

Romanele de prim rang ale lui Rebreanu văzute de Mircea Tomuș (1)

Într-un „Cuvânt înainte” fără titlu, autorul sintetizează modul cum au fost considerate romanele lui Rebreanu de-a lungul anilor, unele capodopere din start („Ion”, „Pădurea spânzuraților” și „Răscoala”), altele, prin reconsiderare, trecute la cele de prim rang („Ciuleandra”, „Gorila” și „Crăișorul Horia”), iar ultimele trei („Adam și Eva”, „Amândoi”, și „Jar”), să fie fără discuție, de raftul al doilea. O clasificare anterioară aparține lui I. Simuț: pe treapta cea mai de sus: „Ion”, „Pădurea spânzuraților” și „Ciuleandra”; al doilea eșantion: „Adam și Eva”, „Răscoala” și „Gorila”; al treilea: „Crăișorul Horia”, „Jar” și „Amândoi”.

Părerea profesorului de literatură, la momentul actual, e surprinzătoare, înafara celor trei care-și păstrează poziția, el susține că „Amândoi” e „un roman excelent”; „Ciuleandra” – o nuvelă mai amplă; „Adam și Eva” – o grupare nuvelistică cu iz poetic; „Crăișorul Horia” e o încercare de roman istoric oarecum idilic, în realitate, fiind doar o povestire didactico-estetică; „Jar” – o excelentă construcție romanică, dar destul de idilică. Cel mai controversat roman e „Gorila”, dar cu un debut ratat, fiind greșit conceput, anulând elementul surpriză existent la cele trei romane de vârf amintite.

Mircea Tomuș e critic și istoric literar, fost redactor la „Steaua”, redactor-șef la Editura „Dacia”, iar din 1972, redactor-șef la revista „Transilvania”, Sibiu, serie nouă. A debutat editorial cu monografia „Gheorghe Șincai” (1965), urmează „Noi 15 poeți”, „Istorie literară și poezie”, „Carnet critic”, „Răsfărânger”, „Studii despre opera lui I. L. Caragiale”, „M. Sadoveanu”, „Vasile Voiculescu”, „Ion Creangă”. A scris și romane („Aripile demonului” – 4).

Referințe critice din partea a peste 20 de critici, amintim câțiva: Al. Săndulescu, Ov. S. Crohmăniceanu, N. Manolescu, Gr. Grigurcu, P. Poantă, C. Ungureanu, N. Steinhardt, N. Băciuț ș. a. Cartea în discuție se intitulează „Livia Rebreanu – cele trei mari romane”, apărută la Editura Limes – Florești, 2018, 337 p.

Despre romanul „Ion”, profesorul universitar Mircea Tomuș ne vorbește în peste o sută de pagini, capitolul prim se intitulează „O lume cu un zeu pierdut și tragica lui încercare de a se reîntrupa”, el se împarte aproape în mod egal ca număr de pagini între textul ca atare și „Note”, de subliniat că și acestea, în număr de 27, câteva (nota 1, 5 și 6) se întind pe pagini întregi.

Sunt prezentate date despre impactul acestui roman în rândul criticilor vremii, geneza lui în timp de război, trecerea realității satului la cea romanică, noua lume creată de Rebreanu. Satul este văzut el însuși „o zeităte în decrepitudine” – hora are loc în gospodăria delăsată a unei văduve, amestecul zilei se termină cu o păruială instinctuală, autoritățile sunt ca inexistente, doar domni și fruntașii satului produc o oarecare înviore. Predomină în roman naționalul, etnograficul și elementul sentimental. În această lume decăzută, hora pare „focar cumulator și distribuitor de energii”. Satul uzat așteaptă refacerea cursului vieții și renașterea unei noi ierarhii. Universul creat în roman se bazează pe domni și țărani, dar fără zeul lor; refacerea structurii ierarhice pierdute s-ar baza pe intelectualii satului, dar preoții nu se fac martiri, învățătorul Herdelea e doar respectat de comunitate; în loc să se unească, cele două entități se uzează într-o competiție internă de hărțuire

reciprocă. Astfel că vedem cum funcționează lumea acestora, conflictul dintre cei doi – studiu de moravuri cu iz de anecdotă, dar și mândrie, orgolii. Titu Herdelea – o speranță iluzorie a familiei, e în căutare, dar ezitant și străveziu. Tensiunile din rândul intelectualilor (Groșoru), numele arată spre ce aspiră, dar și el ratează ierarhia purtătoare de autoritate, adică deputăția. Pridvorul casei lui Herdelea e un topos unic al romanului, simbol de metaforă în capul satului și al tensiunilor interne ale acestei lumi, alături de crucea divină de la intrarea în cuib. Așadar, Titu simbolizează speranța surtucarilor, iar Ion vine din partea țăranilor. Comunicarea dintre cele două entități e deviată, fiecare cu singurătatea lui, care devine tragică. Astfel că Titu pleacă din țară, Ion, prin încercările lui, își caută și el propria-i afirmare. Setea de pământ al acestuia e evidentă, dar nu e clar că i-ar fi adus acestuia rezolvarea, pământul fiind doar un mijloc care intermediază ceva. Oare nu mândria mai mult decât un progres pe scara ierarhiei interne a satului îl face pe Ion să acționeze spre a nu mai fi considerat un sărăntoc?

Biografia lui Ion arată că ar fi putut confirma, s-a retras de la școală, pentru asta regretă doar o singură dată, atunci când privește pe geam la cei de la balul anual al liceului, dar îi trece repede, e mulțumit că și-a urmat cursul firesc: „Toate astea nu fac cât o ceapă degerată” ar fi exclamat Ion cu gândul la pământul „aspru și totuși ademenitor, ca o țărancă voinică și frumoasă a cărei îmbrățișare îți zdrobește oasele...” Copilăria lui mitică e depășită, Ion e fecior de însurat, conducător al acestora, dar în ceata oamenilor însurați criteriul e altul, doar cei bogați pot fi lideri. Când vede că nu-și poate asigura un loc fruntaș, Ion îl ia la bătaie chiar pe tatăl său. Alexandru Glanetașu e o figură aparte, de două ori și-a ruinat gospodăria prin lene și băutura. Nefiind bărbat a fost sortit să cânte, nu putea înainta în ierarhia satului, nefiind în stare nici să tragă o brazdă dreaptă, în loc de coasă și plug, și-a ales să fie rapsod.

De la acest statut de „zeităte decăzută”, Ion încearcă să ajungă în rând cu lumea spre a-și recupera șansele pierdute prin tatăl său. Romanul asta urmărește, Ion se crede demn să ocupe un loc în ierarhie, deoarece simte și crede că e în stare. Ca să-și refacă averile risipite, el se crede îndreptățit să folosească orice mijloace, adică întocmai ca Vasile Baciuc care s-a însurat cu o fată bogată și urâtă. Din alt unghi de vedere, Ion este învăluit de lumini speciale, de nuanțe expresioniste: în fruntea cetei sale de feciori, își dispută întâietatea cu ceata lui George. În competiție, după prima victorie, Ion pozează eroic, acompaniat de strigătul mitic al cocoșilor.

Urmează alte secvențe ale luptei pentru pământ „în plan trans-realistic.” Glasul pământului e puternic pentru Ion, îl obligă să intre în delnița vecinului, când se vede cu avere, e plin de sine însuși, beat de fericire și de încredere.

Glasul iubirii – cealaltă fațetă complementară a lui Ion – îl face pe acesta să-și reamintească de vechea iubire pe care și-o dorește la fel de obsesiv ca și pământul. N. Manolescu îl numește pe Ion „bruta ingenuă” („Arca lui Noe”, Eseu despre romanul românesc”, București, Ed. 100+1 GRAMAR, 1999, p. 149). Viziunea realistă a lui Rebreanu face ca satul din

roman să pară a fi satul real, dar cu o comunitate cu semne, deprinderi și structuri arhaice, mitologic definite.

Jumătatea pierdută și uitată o vreme nu-i dă pace atât fizic, cât și psihic, un gol ciudat îi apare în suflet. Ajuns pe funcția de stăpân, Ion se trezește singur, Ana se spânzură, copilul îi moare, o altă secvență din scenariul predestinat mitologic își vede ratarea funcției. Restabilirea cuplului firesc nu-i dă pace, o numește pe Florica – crăiasă („Tot tu ai rămas în inima mea”), dar destinul lor e clar rostit de Florica: „Când s-a putut n-ai vrut, când vrei tu, nu se mai poate.” Sfârșitul lui Ion e fatal, crud și violent, demn de marii eroi ai eposului umanității, se pare că a murit dintr-o poruncă misterioasă transmisă de Savista oloaga, ca un act justițiar din partea puterilor supra lumești. Astfel că moartea lui în șanțul drumului are valoare de avertisment. Nu se știe dacă în cei o sută de ani prorociți de doctor, Ion nu s-ar fi degradat după modelul tatălui său...

Ion, deși construit ca un personaj de proză realistă, are în plus dimensiuni și funcțiuni aparte, el este proiectat pe un fundal de mediu alături de cealaltă lume cu care trece împreună prin moarte, căsătorie și naștere, ca un poem epic (vezi și logodna și nunta Laurei ca la Coșbuc).

Astfel se explică și celebra scenă a sărutului pământului, precum mitul cu brazda de pământ și femeia, fata cea mai frumoasă și mama noastră, Gea.

Notele sunt în număr de 27, câteva se întind pe mai multe pagini (nota 1 (5 p.), nota 6 (6 p.)), se fac referiri la Nicolae Gheran, articolul lui T. Arghezi din „Cuget clar”, 1922, pe 5 pagini, Stancu Ilin, „Livia Rebreanu în agora”, 1988, Jurnal, I, L. Rebreanu, „Opere”, vol. 19, Ovidiu Bârlea, M. Zăciu, N. Manolescu, Dan Mănuță, Adrian Dinu Rachieru, E. Lovinescu, R. Vulcănescu, Traian Herseni, Valeriu Corbu. Reproducem din Arghezi câteva rânduri spre aducere aminte asupra cinismului acestuia, socotit „critic”: „O carte în care ți-e cu neputință să treci peste 27 de pagini câte am avut puterea să îndurăm, în „Ion”, nu este cartea unui autor. O carte în care de-a lungul acestui imens număr de pagini nu găsești o invenție, o surpriză, o lumină, nimic care să mă intereseze cu toată marea mea bunăvoință, e o carte de funcționar de registratură, nu de scriitor.”

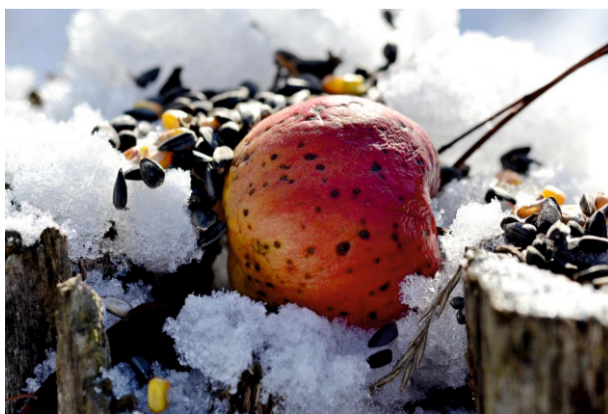
Capitolul următor se intitulează „Valori ale dimensiunilor din roman – asistăm la analiza textului arghezian adresat romanului „Ion” (acuzăția de demagogie prin titlul ales, calitatea elementară a povestirii, lipsa transfigurărilor artistice, a invențiilor creatoare) Până la urmă, după ce vom citi pe îndelete celebrul pamflet arghezian, aflăm cum trebuie abordate valorile stilistice din „Ion”, detaliile mistice etc.

Nimeni nu-și putea închipui că romanul „Ion” s-ar aborda și din alte puncte de vedere, de aceea, el intrase oarecum într-un con de umbră. Iată că scriitorul și cadrul didactic universitar, Mircea Tomuș, după o viață de studiu, vine cu un nou principiu de abordare, în urma unei reînțarceri la textul ascuns, principiu care, în mod sigur, ne va surprinde prin robustețea argumentelor aduse în favoarea celor susținute.

Iacob Naroș

1 Aprilie la Anieș

Un vechi și neuitat prieten, domnul Tim Filipoi (reprezentant al P.N.M.R.) a reintrat pe poarta școlii. A venit cu tolba plină ca să ne aducă animale, insecte, păsări și multă lumină din Munții Rodnei. Am fost ochi și urechi și minți ascuțite ca să înțelegem cele văzute și nevăzute din viața Muntelui, ca să dorim să vedem, să cunoaștem, să pricepem, să ocrotim și iubim tot ce-i viu, curat, verde și nealterat, acolo, în inima pădurii pe crestele cu jnepeni ori în ochiurile de apă clară în care se răstoarnă cerul cu furtunile de vară și eterna zăpadă polară. Câte ar mai fi de spus, dar timpul trece ca un anotimp nesupus. Așa că am ieșit afară, pe dâmbul Borcutului să vedem de adevăratele păsări din imaginație: un mărăcinar negru

și o pitulice în avanpremieră, cinteze, codobaturi albe, grauri, vrăbiuțe de școală, doi codroși, amici pițigoii, trei planoare negre zise corbi. Vântoasele de sus ne-au zgribulit hăinuțele, așa că împreună cu domnu-moș învățător am strigat de trei ori: CIP-CIP-URA!!!...și ne-am strecurat în clasă la căldura și lumina învățăturii. Noi, cei pitici din clasa CePe am scris frumos cu litere mari de tipar cu tibișir albastru pe tabla cerului albastră: ÎN ANIEȘ SUNT 150 DE SPECII DE PĂSĂRI. MARI ȘI MICI, ALBE, NEGRE, COLORATE. PE TOATE SĂ LE PROTEJĂM ȘI SĂ LE IUBIM! Să le ocrotiți! Hai și voi prieteni pe aripele gândului și imaginației să trăiți! 01.04.19.

Ilie Hoza

Istorie

Maieru, la 1880

Preotul Basiliu Groze (Vasile Groze), bunicul regretatei profesoare Alexandrina Groze, a servit în parohia Maieru exact în perioada când familia Rebreanu locuia în comuna noastră (1888 – 1897).

Reproducem, mai jos, o relatare a lui Basiliu Groze, publicată în Observatoriul (Diariu politic, national-economic si literar, anulu IV, 1881, nr. 2, Sibiu, sambata 3/16 Ianuarie), în care descrie o furtună năprasnică ce s-a abătut peste sat, în anul anterior, 1880, când:

Cucurudiulu a patimitu forte multu, de o parte prin necurmatele ploii reci, de alta de venturi, cari mai pretutindeni l-au culcatu la pamentu, si de aici culesulu nu a fost manosu, căci cucurudiulu caditu a remasu necoptu si acru, carele dupa asieierea in poduri si costeie preste pucinu s-au negritu, a muceditu.

Menționăm că această publicație încă nu trecuse la forma fonetică, se mai folosea forma morfologică, dar pentru frumusețea limbii române întrebuințate de acest preot vă recomand să citiți, în continuare, și despre ninsoarea din 7 – 14 ianuarie 1880,

... candu ometulu prin satu era de 3 urme de inaltu, omenii nu puteau merge decatu cu greutate dela o casa la alta. Multe coperisie de case si grajduri le-a turtitu neaoa.

Mulțumim d-lui Alexandru Dărăban pentru semnalare.

Icu Crăciun

Correspondentie particulare ale „Observatoriului”.

(Din districtulu Nasaudului.) Prea onor. d-le redactoru! Printre scriile de colore politica, cari mai totdeauna, in locu de mangaiere ne aducu suparare, in locu de placere, grătia; ba uneori si amaratiune sufletesca, nu va fi fara interesu a se publica si unele scrii despre suferintile nostre provenite din cause elementare.*)

Vér'a anului de alu cărui capetu ne apropiamu, a fostu in acesteia parti ale Transilvaniei forte ploioasa si cu venturi multe si puternice. Cucurudiulu a patimitu forte multu, de o parte prin necurmatele ploii reci, de alta de venturi, cari mai pretutindenea l-au culcatu la pamentu, si de aci culesulu nu a fostu manosu, căci cucurudiulu caditu a remasu necoptu si acru, carele dupa asiedierea in poduri si costeie preste pucinu s-au negritu, a muceditu.

Tóm'n'a inca nu a fostu crutiata de ploi, din care cauza bucatele spicoase, care pe acesteia locuri se cocu mai tardiu, precum: secar'a, grauldu, ordiulu si ovesulu, s'au seceratu cu greu. Totu asia a intardiatu si facerea fenului, care si acesta s'a facutu reu. Otav'a tota a peritu.

Caratul bucateloru si alu fenului s'a templatu prin ploii, de unde acum bucatele si nutrețiile nu sunt bune de nimicu, ba atatu bucate de spicu, catu si fenu se afa inca destule remase pe campu.

In lun'a curente cam pe la 7, a inceputu a cadea neua, a totu ninsu pana in 14 ale curente, candu ometulu prin satu era de 3 urme de inaltu, omenii nu puteau merge decatu cu greutate dela o casa la alta. Multe coperisie de case si grajduri le-a turtitu neoa. Căteva dile comunicatiunea era intrerupta, omenii nu puteau merge la padure si la terguri, nu si puteau scobori vitele la satu, nici a si mută oile dela o tarla la alta. Unu porc selbaticu nepotendu fugi, a fostu ucisu de către omeni cu pari, nu de parte de acesta comuna, cu tote că porculu, dupa aruncarea intestineloru, a avutu o greutate de 2 centenarie.

La munte neoa a fostu aproape de 1 orgia. In 14 ale curente inceptendu a se surupa lavinele de ometu,

*) Nu vomu inceta nici-odata a roga pe domni economi de orice classe si conditiune, mai virtosu cari dispunu de o pena asia deprinsa, precum este si acesta a onor. domnu parochiu, că se nu si pregete a conversa unii cu altii catu se pote mai desu prin pressa, despre amblarea timpului, care totdeauna i interessia pe dd-loru, despre rezultatele secerisieloru, pretiurile si conjuncturile piatieloru vecine, evenimente elementare s. a.

Red.

au astupatu pe doi pecurari,*) unulu de 20 si celalaltu de 21 ani, cari mersera a scote fenu la oi. Indesiertu se incerca parintii adencu intristati se scota pe fiil loru de sub ometu, căci ei pana in dio'a de adi stau sub lavina, carele e de orgii inaltu de-asupra loru!

Urmandu o ploia mare, neoa si lavinele (ometu) s'au mai asiediatu, au caditu de pe coperisie, si acum omenii potu strabate la paduri si terguri, spre a si castiga bani pentru platirea contributiunei, carea tocmu acum la finea anului se incassia cu tota energia.

Primiti asigurarea deosebitei mele consideratiuni. Maieru, 24 Decembre 1880.

Alu prea onoratu d-vostre s. cl. Basiliu Groze, preotu romanu.

Cartea

O carte pentru tineretul studios

Iliveanul Ieronim Someșan și-a tipărit anul acesta, în regie proprie, o carte intitulată „Ilva Mare – Jertfa întregirii”. E adevărat că ea se referă, în principal, la istoria acestei localități, dar oferă și multe informații despre alte așezări din fostul district românesc al Văii Rodnei, inclusiv despre Regimentul al II-lea de graniță din Năsăud, regiment în care militarii din cele 44 de sate grănicerești și-au făcut datoria cu cinste, demnitate și onoare, fiind format – cum zice autorul – „din 9 companii cu 1700 de infanteriști și 5 companii de cavalerie cu 680 de dragoni, din care una de comandă”; între 1762-1851, aceștia au participat la 133 de bătălii, căzând la datorie peste 3000 de suflete. Nu lipsesc date despre celebra bătălie dintre trupele imperiale austriece (din care a făcut parte și acest regiment) de la podul din Arcole (Italia) cu armata lui Napoleon Bonaparte, românii rezistând atacului francez timp de trei zile până când însuși Napoleon a intrat în luptă, ceea ce l-a determinat pe împărat să rostească:

„Dacă aş avea numai un regiment de asemenea luptători, cu ei aş cucerii lumea”. De asemenea, autorul descrie vizitele împăratului Iosif al II-lea în Valea Ilvelor, Valea Rodnei, Valea Șieului, Valea Bârgăului (din 1781, 1783, 1817).

Ilvelor.

Consider că această carte, merită citită cu interes și plăcere mai cu seamă de către școlari, ea putând fi socotită și un manual de istorie locală, fie el și opțional, util atât la orele de dirigenție, cât mai ales la clasele gimnaziale.

Icu Crăciun

Istorie

Un măierean în China

Un român năsăudean în China. Din Maieru-Năsăud în China de Nord - Prizonier în Rusia, legionar în armata albă și apoi într-o bandă de hoști chinezești - Viața aventuroasă a unui fost soldat - Într-o crescătorie de reni - O scrisoare emoționantă. Textul este o relatare detaliată a experiențelor lui Ion Leonte, un român năsăudean care a trăit o viață plină de aventuri, de la războaie la captivitate și călătorii în China și Rusia.

În „Națiunea Română” (Cluj, anul XI, 1937, nr. 100, p. 2), Emil Boșca-Mălin a publicat un articol foarte interesant, intitulat „Un român năsăudean în China”. Este vorba despre Ion Leonte, din comuna Maieru, jud. Năsăud, unchiul dinspre mama sa, Laura, care în 1914, la vârsta de 20 de ani, a fost mobilizat în armata austro-ungară și trimis pe front. Timp de 24 de ani, familia sa n-a știut nimic despre el. În 1937, mama lui Boșca-Mălin, care se numea tot Laura, a primit o scrisoare din China în care Ion povestește cele pătimate în această lungă perioadă.

Rănit fiind, este prins de ruși și trimis în lagărul de la Vladivostok. Aici, reușește să învețe chineza, rusa și alte câteva limbi. În timpul revoluției bolșevice din 1917 evadează din lagăr cu alți români și înaintează spre interiorul Siberiei, cu speranța că se va putea întoarce „în țara sa, în satul său”. Din păcate, va fi prins și îngrădat în armata albă a generalului Kaviski. Este rănit din nou și prins de armata roșie (bolșevică). Reușește să evadeze mituind paznicii cu câteva copeici. În anul 1919 a ajuns în China, unde a intrat „într-o organizație (...) de bandiți chinezești”, însă, după doi ani, toți membrii sunt prinși și condamnați la moarte. Luându-și gândul de la viață, a rostit „Tatăl Nostru” în românește „în graiul lui de pe Someș”. S-a întâmplat ca ofițerul care conducea plutonul de execuție să fi fost atașat la București unde a învățat limba română. Cu ajutorul acestuia este salvat în ultimul moment, pentru ca, mai apoi, împreună cu un chinez să întemeieze o crescătorie de reni, să se căsătorească cu o fată de-a prietenului său și să aibă împreună 4 copii. Departe de satul său, dorul de Maieru, de rudele sale îi seacă inima, ar dori să-i vadă, bănuiește că mama sa, Gaftoana, și tatăl său, Clement, n-or mai trăi, dar roagă pe oricine din neamul său să-i scrie, precizând: „rog pe oricine om de omenie care își aduce aminte de mine”. Reproducem alăturat articolul din „Națiunea Română”. Mulțumesc d-lui Alexandru Dărăban pentru semnalare.

Icu Crăciun

Fulgurații

Basm din Poderei

Cu bocancii la spinare în a doua viteză moldovinească (înșetișor ?), ca să rup țolul de omăt nu prea tare din Poderei. În borneul rău de pe umăr am îndesat nuci, mere zgârcite, grăunțe de mălai mare și sâmburi de fata-soarelui. Lumină cristalină. Întindere diamantină, dune reci de zahăr tos, urme de iepuri, umbra unui moș întinsă pe jos. Pe lăstari de zmeur înlemniți de frig, tremură câteva frunze ce-și mai păstrează-n amintirea celulelor, verdele verilor, ca și mine-a tinerețelor... trecute, iar pe nuieleșe de răchită, cum și din ochii mei cură, lacrimi reci așa că filosofez în gând, viață cum treci?! Înțep, rând pe rând merele stafidite în vârguțe de prun ori agăț și fac frigărui pentru ciocănituri și cocoșari, iar în boluri reci de porțelan adaug cu sfială câte-un căuș de sâmbure negru și uleios. De pe pervazul gardului perucile albe de curpen împletite prin arcurile ghimpoase de răsură se uită la mine duios. Mulțam frumos! Țucărul pietrificat se înmoaie ușor, las la fiecare călcătură în urmă câte-o pereche de ciubote până la pulpe de adânci și reeeci... ca inima soacrelor plecate pe veci?! Hiii, hiiii... asta de unde-mi venii?! Dintr-o căzătură, zăresc lângă nas, sub pojghița străvezie o umbră roș-portocalie. Ce să fie?! Vreo picătură de sânge de la oareșce iepure trăznit de alice. Suflu aer cald peste celofanul înstelat, dau aer cald din foale obosite, fac respirație gură la ce credeam io că-i o picătură; sub răsufletul meu fierbinte pudra se dizolvă, ah, cum aș vrea să repet vrăja și cu iarna asta!, și de sub sticla mată o frunză roșie de pară se arată! Așa că, e bine și-mi continui meseria, torn câte-un pumn de boabe în blidul alb al vulcanilor de vată sub care se aud șoaptele furnicilor, găuresc c-un deget punguța de hârtie, după ce i-am înmuat un colț cu saliva, (ca să nu mai obosesc să

scot foarfeca), și prin găuricea astfel făcută las să alunec semințele, desenez potecuțe de boabe ca să știu, asemeni prietenilor mei dintr-o altă poveste, a mă întoarce acasă, deși, bătrânu dorește cu bucurie, ca, nici aburu să mai rămâie! În asemenea aspre vremuri trebuie să judeci la rece, să faci economie de mișcări, (nu, de mișcare) și să bei mult lichid. Închid cărăruia într-un cerc larg, ca să prind capătul de lână al acestei călătorii, de-acolo de unde am

început a depăna firele de fructe și boabe și zăresc printre crengi negre ori trunchiuri învelite-n verzui mucegai, cete de pițigoii, zvâcnete de cocoșari, piuituri de presurele, șik-șik-uri și darabane de ciocănituri bălțate, fluierături obraznice de verdoaice. Ufff... un șarpe reumatic mi se strecoară pe sub izmene și-m strange genunchiul pe care-am stat la immortalizat imagini. Ș-un fior de sete mă strânge de gât, deși am halit vreo zece măceșele din tainul mierlelor. Tic-pic, tac-pic, metronomul din streășină, ticăie, picăie clipe. Timpul clipește, niciodată nu îngheață!

Un fir sfrijit de salvie încearcă a mi se împotrivi, stându-mi în drum. Nici cum, nicidecum! Dintr-un smoc de iarbă ivit în cale, rup fără milă câteva panglici miniaturale ca să-mi scriu, dacă tot beau singur, o urare! An Nou! La mulți ani! Ce mai la deal, la vale!

Dex:

borneu = raniță, rucsac;

rău = (aici), vechi, învechit, rupt, deteriorat, decolorat;

cură = curg;

agăț = salcâm;

căuș = vas de lemn în formă de cupă sau de lingură mare,

folosit pentru a lua apă, făină, grăunțe etc.; cauc; p. ext.

nume dat unor unelte care au această formă. ◊ Expr. A face

mâna căuș = a da mâinii forma unui recipient, apropiind

degetele și adâncind palma. ♦ Cantitatea de apă, făină,

grăunțe etc. care intră într-un căuș. Lingură mare de lemn

cu care se toarnă vinul din pritoacă în cadă. Lingură de

formă specială folosită la prepararea brânzeturilor, cu

care se scoate, se așază și se amestecă coagulul. Lingură

de tablă sau de lemn cu ajutorul căreia se scoate apa din

barcă. Cancioc.

țucăr = zahăr;

tain = porție de alimente sau de băutură care se dădea

zilnic ienicerilor, ostașilor pământeni, subalternilor, de

câte domn sau boieri; p. gener. rație de alimente. ♦ Sumă

de bani care se dădea zilnic servitorilor, echivalentă cu

rația lor alimentară. ♦ Provizie. Porție de nutreț care se dă

animalelor într-o anumită perioadă de timp. Parte care îi

revine cuiva în urma unei repartizări, a unei împărțeli etc.

Ce mai la deal, la vale = a) ce să mai lungim vorba de

pomană, ce mai încoace și încolo, e inutil să mai

discutăm; b) să spunem lucrurilor pe nume.

20.01.19.

Ilie Hoza

LAUDATIO

ÎN SEMN DE MARE PREȚUIRE, DOAMNEI ROMAN MARIA, MAIERU

„Să-i faci pe alții fericiți - iată cea mai bună metodă de a deveni fericit în această lume; să faci fapte bune - înseamnă să-ți pese de fericirea semenilor tăi.”

P.H.T.D"Holbach

Măiereancă, născută în „Cuibul visurilor” (MAIERU), la data de 25.04.1949. Copil unic - lucru rar pentru maiereni din acea vreme, iubește cartea și își dorește să devină dascăliță. Urmează Școala Generală (7 clase) la Maier, apoi Liceul Pedagogic Năsăud, prima promoție după reînfițare (1968). Ajunge pentru un an de zile după repartitie la Școala Generală din localitatea

Șanț. Revine acasă, la Maieru, în anul 1969, unde a desfășurat 36 de ani de activitate la catedră, până la pensionare în anul 2005.

„Frumusețea începe atunci când TU decizi să fii TU însăși/înșuți.” Coco Chanel

Un om frumos, vesel și bun cum puțini sunt pe lume... O curiozitate vie, o adevărată „enciclopedie vie” este și astăzi, un umor fin, pur și sănătos, un răs colorat și molipsitor... O imaginație flexibilă, imprevizibilă, modelatoare... puteam fii la un moment dat în croazieră pe Marea Cucilor, să ajungem și să debarcăm în Insulele Feroie...și să încheiem, la pod, cu rețeta zilei „cartofi

împinși cu verde murate”, sau marmeladă de pere, servită cu mare poftă, cum numai noi știm...!

Nu oricui îi este dat așa asemenea dar!

A fost și este pentru noi colegii - mentorul, colega, sora, mama, prietena de care ai avut nevoie la timpul potrivit. Așa firesc și simplu se metamorfoza, după nevoile noastre, într-un mod unic.

În cariera didactică a modelat aproximativ 10 serii de elevi, cu clase numeroase a câte 35 - 40 de elevi, doar noi, măierenii am deținut recordul la nivel național în privința natalității timp de 18 ani. Un calcul rapid ne oferă o cifră impresionantă 350-400 de elevi pregătiți pentru zorile vieții, cu impecabila măiestrie didactica a doamnei învățătoare Maria Roman.

A făcut/completat și Portofoliu personal cu multitudinea de documente necesare, a urmat formări în specialitate prin CCD - fiind activități de pionierat pe atunci, fără să se plângă că este greu și prea mult...! De 14 ani este un pensionar activ. Când datoria m-a chemat în altă parte, doamna Roman era/este la clasă - cu proiectarea zilei pe masă „să poată lucra cu elevii... Lege !!! Această disponibilitate de a ajuta la nevoie o oferă fiecăreia dintre noi, cu bucurie. Da, am avut și am privilegiul unei relații speciale cu doamna Măriuța Roman, care a debutat ca o relație principală, corectă, bazată pe valori, principii, educație și respect reciproc (25 de ani colege de serie) și s-a transformat pe nesimțite într-o prietenie cum rar întâlnești în ceața prezentului. Activitățile extrașcolare le organizam împreună, an de an. Primul zbor, cu mari emoții, i-am fost alături... Împreună în Țara Sfântă - Israel și-n Iordania - Petra, orașul pierdut, capitala Nabateneilor...

Am reușit să avem atâtea trăiri cu valoare de amintire

(o colecție de duioase amintiri - pe care le răsfoim cu mare plăcere).

Când te raportezi la valori autentice și ai alături modele demne de urmat nu-ți poți pierde sau alege greșit reperele.

Din tot sufletul și cu toată inima, alături de noi, mereu!

Din tot sufletul și cu toată inima, alături de dumneavoastră, mereu!

Profesor : Elena Berende și Ica Bindea ,
Liceul Tehnologic „Liviu Rebreanu” Maieru

Învățământ

CUIBUL VISURILOR

Sport

Cultură

Redactor-șef: ICU CRĂCIUN

Redactori: Viluț Cărbune, Ilie Hoza, Macavei Al. Macavei, Iacob Naroș, Viorel-Daniel Partene, Mircea Prahase, Alexandru Rațiu, dr. Lazăr Ureche, Liviu Ursa,

Acest număr apare cu sprijinul financiar al Primăriei Maieru.

Correspondenți externi: Damaschin Pop Buia (Germania), Alex Pop (SUA)

Precizare: Responsabilitatea materialelor publicate aparține în exclusivitate autorilor.

Adresa redacției: Muzeul Cuibul visurilor Maieru, județul BISTRITA-NĂSĂUD

Machetare: Viluț Cărbune

E-mail: icu_craciun@yahoo.com

Tehnoredactare computerizată și tipar: IMPRES srl Bistrita, str. N. Titulescu, nr. 18, tel/fax: 0263 238027, tel: 0263 223201 ISSN 1224 - 643